

Nr 167.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade anslaget till bekämpande av arbetslösheten; given Stockholms slott den 6 mars 1931.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

I propositionen nr 255 till 1930 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor, vilket anslag tillika var avsett att användas till bestridande av vissa utgifter för avveckling av arbetslösheten å Seskarö.

I anledning av propositionen samt i ämnet väckta motioner anmälde sedermera riksdagen i skrivelse den 11 juni 1930, nr 392, bland annat, att riksdagen till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor samt att riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t finge — under beaktande av de synpunkter riksdagen i skrivelsen anfört — av arbetslöshetsanslag för nämnda budgetår bestrida utgifter för inköp av Sandviks sågverk å Seskarö med tillhörig mark, byggnader och inventarier ävensom för nödiga kompletteringsarbeten för en årstillverkning av 9,000 standards till ett sammanlagt belopp av högst 300,000 kronor.

Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t härefter i anledning av denna riksdagsskrivelse *dels* ställt medel från ifrågavarande anslag till förfogande för det därmed huvudsakligen avsedda ändamålet, *dels ock* på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet anvisat sammanlagt högst 300,000 kronor av anslaget för inköp av Sandviks sågverk m. m.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 8, påpekade jag i samband med behandlingen av frågan om anslag till bekämpande av arbetslösheten för nästkommande budgetår, att statens arbetslöshetskommission i skrivelse den 28 november 1930 framhållit, att de av 1930 års riksdag anvisade medlen för verksamheten under budgetåret 1930/1931 icke skulle komma att bli tillräckliga för sitt ändamål. Kommissionen beräknade nämligen, att kostnaderna för verksamheten under denna tid skulle komma att uppgå till i runt tal 7,628,000 kronor, medan den 1 juli 1930 ett belopp av endast 5,488,000 kronor funnits disponibelt för kommissionens verksamhet. Följaktligen skulle ett underskott på omkring 2,140,000 kronor komma att uppstå. Dessutom behövdes enligt kommissionens förmenande en medelsreserv på omkring 1,500,000 kronor. Utöver tillgängliga medel skulle således cirka (2,140,000 + 1,500,000) 3,640,000 kronor ytterligare erfordras till bekostande av arbetslöshetskommissionens verksamhet under innevarande budgetår. Jag påpekade emellertid vidare, att kommissionen uttalat att, då en eventuell brist på rörliga medel syntes komma att göra sig gällande först mot slutet av budgetåret, det icke syntes föreligga anledning att till övervägande upptaga frågan om tilläggsanslag för löpande budgetår förrän under riksdagens senare del, då jämväl det allmänna arbetsmarknadsläget kunde bättre överblickas.

Efter återgivande härav anförde jag för egen del beträffande anslagsbehovet för innevarande budgetår, att det med hänsyn till vad arbetslöshetskommissionen anfört syntes vara uppenbart, att förstärkning av de tillgängliga medlen måste på ett eller annat sätt åstadkommas, ehuru storleken av det erforderliga beloppet då ännu icke kunde med säkerhet beräknas. I en tid av stigande arbetslöshet sådan som den nuvarande vore det — yttrade jag — naturligen alldeles nödvändigt, att arbetslöshetskommissionens verksamhet kunde fortgå i all önskvärd och ur olika synpunkter lämplig omfattning utan att hindras av begränsad medelstillgång. Liksom kommissionen räknade även jag med att det, måhända i betydlig omfattning, kunde bli nödvändigt att under vintern 1930—1931 med kontanta understöd bispringa vissa grupper av arbetslösa.

Emellertid uttalade jag vidare, att med avgörande av sättet för beredande

av det tilläggsanslag, som jag sålunda antog bliva erforderligt, kunde tills vidare anstå.

Samma spörsmål berördes även vid behandlingen av finansplanen för nästkommande budgetår i årets statsverksproposition. Chefen för finansdepartementet anförde sålunda, att det syntes bliva nödvändigt att för innevarande budgetår äska betydande tilläggsanslag till arbetslöshetens bekämpande. För detta ändamål utgående medel syntes i så fall få avföras från anslaget till oförutsedda utgifter i löpande riksstat, vilket anslag skulle bliva i motsvarande mån merbelastat.

I skrivelse den 2 mars 1931 har nu *arbetslöshetskommissionen* gjort framställning angående anvisande av ytterligare medel till bekämpande av arbetslösheten under detta budgetår.

Kommissionen har därvid till en början framhållit, att läget på arbetsmarknaden sedan november 1930 avsevärt försämrats. Uppenbarligen hade också hjälpbehovet inom de flesta kommuner, som stode i rapport med kommissionen, blivit mera trängande. Medan sålunda hela antalet hjälpsökande arbetslösa i slutet av november månad 1930 uppgått till i runt tal 25,000, hade deras antal stigit till nära 32,000 vid december månads slut, och enligt preliminärt uträknade siffror för ställningen den 31 januari innevarande kalenderår utgjorde antalet hjälpsökande arbetslösa inom landet då något över 40,000. Arbetslösheten hade följaktligen, har kommissionen anført, nått en siffra, som — om också i och för sig icke oroväckande — vore den högsta, kommissionen haft att inregistrera sedan i mars månad år 1923. De statliga åtgärderna för arbetslöshetens lindrande, som ju vore avsedda att så smidigt som möjligt anpassas efter växlingarna i hjälpbehovet, hade givetvis rönt inverkan av det förändrade läget. I stort sett hade visserligen den i november 1930 uppgjorda hjälpplanen och de beräknade kostnaderna för densamma visat sig hålla streck, men vissa förskjutningar hade dock inträtt, och kommissionen ansåge för den skull försiktigheten bjuda, att man jämväl räknade med att de för återstoden av budgetåret erforderliga åtgärderna skulle komma att, till följd av den aktuella situationens svårigheter och ovissheten om arbetsmarknadens gestaltning under de närmaste månaderna, draga större kostnader, än som i slutet av förra året kunde förutses.

Till belysande av den nuvarande ställningen har kommissionen härefter lämnat vissa jämförande uppgifter. Av dessa framgår, att antalet vid statliga reservarbeten anställda den 21 februari 1931 uppgick till 6,062, under det att motsvarande siffra ett år tidigare var 3,279, att antalet arbetsplatser, vid vilka arbetslösa erhållit anställning, den 21 februari 1931 utgjorde 83 mot 52 ett år tidigare, att den 25 februari 1931 rättighet till statsbidrag för anordnande av kontant understödsverksamhet var medgiven åt 17 kommuner för ett sammanlagt klientel av 2,785 personer (familjeförsörjare) mot i februari 1930 respektive 3 och 280, samt att kommissionen intill den 2 mars 1931 funnit sig böra med statsbidrag understödja utförandet av statskommunala arbeten inom 30

kommuner och för sammanlagt 1,715 arbetare, mot i februari 1930 respektive 12 och 675. I samband härmed har kommissionen dessutom omnämnt, att kursverksamhet med statsbidrag för närvarande bedrevs inom 4 kommuner.

Den expansion av arbetslöshetskommissionens verksamhet under innevarande budgetår, som nyssberörda siffror ådagalägga, måste, anser kommissionen, påverka kommissionens finansplan och leda till framställandet av krav på nyanvisning av medel, därest det skall bli möjligt för kommissionen att i fortsättningen tillgodose behovet av nödvändiga åtgärder för arbetslöshetens lindrande.

Till ledning för bedömandet av storleken av det tilläggsbelopp, som sålunda enligt kommissionens uppfattning bör äskas, har kommissionen meddelat en sammanställning av kända och beräknade kostnader under innevarande budgetår. Sammanställningen, där de beräknade kostnadsbeloppen angivits med kursiverad stil, är av följande utseende.

	A. K:s arbetsplatser, förvaltning och revision		Statskommunala arbeten		Understöd och kurser		Summa kronor	Summa anställda reservarbetare
	Kronor	Antal man	Kronor	Antal man	Kronor	Antal man		
<i>1930.</i>								
Juli	304,174	1,580	—	32	—	—	304,174	1,612
Augusti	369,924	1,437	—	29	14,294	—	384,218	1,466
September	279,358	1,395	53,156	13	—	—	332,514	1,408
Oktober	383,472	1,935	—	39	—	—	383,472	1,974
November	463,266	3,236	4,290	143	828	100	468,384	3,379
December	542,758	3,521	15,000	381	17,170	234	574,928	3,902
<i>1931.</i>								
Januari	620,437	5,081	40,000	1,000	20,000	500	680,437	6,081
Februari	990,000	6,000	60,000	1,500	120,000	3,000	1,170,000	7,500
Mars	1,072,500	6,500	64,000	1,600	120,000	3,000	1,256,500	8,100
April	907,500	5,500	48,000	1,200	80,000	2,000	1,035,500	6,700
Maj	742,500	4,500	32,000	800	40,000	1,000	814,500	5,300
Juni	577,500	3,500	8,000	200	—	—	585,500	3,700
Summa	7,253,389	—	324,446	—	412,292	—	7,990,127	—
Arbetslöshetsutredningen							1) 50,000	
Domänstyrelsen för inköp av Sandviks sågverk							2) 300,000	
Kursverksamhet, anslagna belopp							14,100	
Summa kronor							8,354,227	

¹⁾ Härav är utbetalat 22,898:68.

²⁾ " " " 107,000:—.

Av tablån framgår, att kommissionen uppskattat summan av kända och beräknade kostnader för hjälpverksamheten under budgetåret till 8,354,227 kronor. Då till och med januari 1931 härav, enligt vad kommissionen uppgivit, utbetalats ett belopp å 3,173,030 kronor, bliva således återstående utgifter för innevarande budgetår 5,181,197 kronor eller i runt tal 5,200,000 kronor.

Kommissionen har vidare framhållit, att i det belopp å 5,488,000 kronor,

som vid innevarande budgetårs början funnits disponibelt, även ingått icke omedelbart likvida tillgångar med sammanlagt 716,847 kronor 86 öre. I detta belopp innefattades dels utestående fordringar hos kommuner, vägstyrelser m. fl. för utförda arbeten m. m., dels utlämnade lån ur den s. k. väglånefonden och dels inventariervärdet av kommissionens arbetsmaskiner, redskap och förläggninginventarier. Dessa tillgångar representerade sålunda det i verksamheten vid denna tidpunkt bundna rörelsekapitalet. De likvida medel av arbetslöshetsanslaget, som efter utgången av januari månad detta år voro disponibla, hade uppgått till sammanlagt 1,969,157 kronor.

Då de återstående kostnaderna för innevarande budgetår uppskattats till i runt tal 5,200,000 kronor, skulle således enligt kommissionens beräkningar den emotsedda bristen i anslagsmedel kunna fastställas till omkring (5,200,000 — 1,969,157) 3,230,000 kronor. Beträffande denna summa har emellertid kommissionen anfört, att i densamma icke inginge medelsreserv. Ej heller hade beräknats några särskilda belopp för utlämnande av ytterligare lån ur kommissionens väglånefond.

I fråga om *medelsreserv* har kommissionen anfört följande.

Den medelsreserv, som ingått såväl i den senast gjorda budgetberäkningen som i de tidigare utförda beräkningarna av detta slag, hade bestått av dels det beräknade värdet av inventarier, dels utestående fordringar och likvida medel. Då det i rörelsen investerade kapitalet givetvis icke avsåge att fylla uppgiften som medelsreserv i ordets egentliga mening i annat fall, än om verksamhetens utveckling skulle gå i sådan riktning, att det erforderliga rörelsekapitalet komme att minskas och bundna tillgångar således skulle frigöras, ansåge kommissionen det angeläget framhålla, att tidpunkten nu syntes vara lämplig för fastställandet av den regeln, att kommissionen — för vinnande av ett säkrare utgångsläge vid beräkningarna av medelsbehovet — för framtiden icke skulle bland de likvida tillgångarna inräkna det vid respektive budgetårs början bundna rörelsekapitalet. Detta syntes för närvarande så mycket mera befogat, som de utestående och numera praktiskt taget helt drivna fordringar till betydande belopp, som kommissionen år 1924 övertagit från Södra Sveriges och Norrlands statsarbeten, under en följd av år de facto tjänat som en medelsreserv. En beräkning av det för närvarande bundna rörelsekapitalet hade ådagalagt, att detta den 31 januari 1931 kunde uppskattas till i det närmaste en miljon kronor. Att en icke oväsentlig ökning härav skulle komma att inträda under den nu pågående utvidgningen av kommissionens verksamhet kunde tagas för givet.

Vad angår den s. k. *väglånefonden* har kommissionen anfört:

Därest det — såsom troligt vore — komme att visa sig nödvändigt att öka lånen ur denna fond, måste medlen härtill tagas ur den såsom medelsreserv beräknade summan. Det syntes för övrigt kunna ifrågasättas, huruvida icke framdeles det belopp å en miljon kronor, som enligt Kungl. Maj:ts brev den 2 september 1921 anvisades för detta ändamål, borde avdelas från disponibla medel. Frågan syntes dock lämpligen kunna stå öppen tills vidare, enär kommissionen hade för avsikt att, i samband med framläggande av nya beräkningar över kostnaderna för det kommande budgetåret, närmare utveckla de synpunkter, kommissionen ansåge böra läggas på detta spörsmål.

Kommissionen har härefter uttalat, att kommissionen ansåge, att en medelsreserv på 1,500,000 kronor i vart fall måste betraktas som oundgänglig för verksamhetens fullföljande.

I anslutning till vad kommissionen sålunda anført i olika hänseenden, har kommissionen meddelat en *finanstablå per den 1 februari 1931* av följande utseende:

Beräknade utgifter $\frac{1}{2}$ — $\frac{30}{6}$	Likvida medel	kr. 1,969,157:—
1931	Fordringar hos kommuner, väg-	
För närvarande nedlagt rörelse-	styrelser m. m. för utförda	
kapital, beräknat till ca.	arbeten, ortstillägg	
Medelsreserv	m. m.	346,000:—
	Lån ur väglånefon-	
	den	148,000:—
	Inventarier ca.	500,000:—
		994,000:—
	Brist (avrundat tal 4,750,000:—)	4,730,843:—
		<u>Kronor 7.694,000:—</u>
		<u>Kronor 7.694,000:—</u>

Av tablån framgår, att enligt kommissionens uppfattning ett belopp av omkring 4,750,000 kronor skulle erfordras för innevarande budgetår utöver å arbetslöshetsanslaget den 1 februari 1931 kvarstående medel. Beloppet överstiger med 1,110,000 kronor det i arbetslöshetskommissionens skrivelse den 28 november 1930 såsom erforderligt uppskattade tilläggsanslaget. Denna ökning beror enligt arbetslöshetskommissionen *dels* därpå att hjälpverksamheten fått en av läget på arbetsmarknaden betingad större omfattning, än som under senhösten 1930 beräknades, *dels ock* därpå, att det i verksamheten bundna rörelsekapitalet — med avdrag för influtna inkomster — blivit avskilt från medelsreserven.

Under återopande av vad i skrivelsen sålunda anförts och under framhållande tillika att kommissionens likvida medel snart vore förbrukade, har arbetslöshetskommissionen slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte redan nu hos riksdagen utverka, att ett belopp av 4,750,000 kronor bleve anvisat till bestridande av de ökade kostnaderna för den statliga hjälpverksamheten för de arbetslösa under innevarande budgetår.

Departements-
chefen.

I överensstämmelse med vad jag uttalade vid behandlingen i statsverkspropositionen av frågan om anslag till arbetslöshetens bekämpande är det min uppfattning, att statsmakterna böra till arbetslöshetskommissionens förfogande ställa det belopp, som befinner sig erforderligt för att kommissionens verksamhet icke skall behöva inskränkas av brist på medel utan att den skall kunna fortgå i den omfattning, som ur allmänna synpunkter finnes nödig och i olika hänseenden gagnelig. Redan vid tiden för statsverkspropositionens avlämnande förutsågs, att det skulle bliva nödvändigt att för sådant ändamål ställa till kommissionens förfogande anslag utöver de tillgångar, som funnos tillgängliga på grund av tidigare förfoganden. Detta antagande har bekräftats genom arbetslöshetskommissionens skrivelse. Med hänsyn till vad kommissionen där framhållit torde Kungl. Maj:t nu hava att fatta ståndpunkt i frågan.

Vad då angår storleken av det behövlige fyllnadsbeloppet, framgår av det förut anförda, att medan enligt kommissionens i statsverkspropositionen återgivna beräkning en summa av 3,640,000 kronor skulle behöva ytterligare anvisas, kommissionen nu uppskattat det erforderliga beloppet till 4,750,000 kronor. Mot de av arbetslöshetskommissionen enligt nyss återgivna sammanställ-

ning beräknade utgifterna för den återstående delen av innevarande budgetår har jag intet att erinra. Beträffande omläggning av metoden för beräkning av den s. k. medelsreserven finner jag emellertid, i olikhet mot kommissionen, att tillfället icke nu, då det gäller att bereda fyllnad i ett anslag för det löpande budgetåret, är lämpligt att göra några principiella förändringar i vad hittills tillämpats. Med ståndpunktstagandet till denna fråga synes utan olägenhet kunna anstå, till dess jag inom kort torde hava att framlägga förslag rörande anslag till ifrågavarande ändamål för nästa budgetår.

Med denna utgångspunkt synes det mig möjligt att vidtaga viss reduktion av det nu begärda beloppet. Av den av kommissionen uppgjorda finanstablå per den 1 februari 1931 framgår nämligen, att utgifterna under tiden $\frac{1}{2}$ — $\frac{30}{6}$ 1931 av kommissionen uppskattas till omkring 5,200,000 kronor. Med tillägg av medelsreserv, beräknad på hittills vanligt sätt och med sedvanligt belopp, 1,500,000 kronor, skulle alltså det behövliga beloppet sammanlagt uppgå till 6,700,000 kronor. Häremot svara enligt samma tablå på inkomstsidan dels den 1 februari 1931 tillgängliga likvida medel, uppgående till ungefär 1,970,000 kronor, och dels utestående fordringar, lån ur väglånefonden och inventarier till belopp av sammanlagt i det närmaste 1,000,000 kronor. Skillnaden, som alltså nu skulle behöva anvisas, skulle följaktligen uppgå till (6,700,000 — 1,970,000 — 1,000,000) 3,730,000 kronor. Visserligen torde försiktigheten bjuda att med hänsyn till verksamhetens redan skedda och ytterligare emotsedda utökning göra visst tillägg. Vid ökad omfattning av verksamheten förefinnes nämligen ökat behov av likvida medel. Även med beaktande härav torde emellertid — med nyss angivna utgångspunkt — medelsbehovet icke behöva beräknas högre än till 4,000,000 kronor. Jag vill alltså förorda, att riksdagens medgivande inhämtas till att anslaget för det löpande budgetåret till bekämpande av arbetslösheten utökas med sistnämnda belopp. Detta torde böra ske genom att motsvarande belopp överföres från det för innevarande budgetår utom huvudtitlarna anvisade extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Härav måste uppenbarligen följa en avsevärd överbelastning av detta anslag, vilken överbelastning i sista hand kommer att drabba kassafonden.

Av sammanställningen över beräknade utgifter för de särskilda månaderna framgår, att det tillgängliga beloppet av likvida medel knappast kan förväntas förslå längre än till utgången av innevarande månad. Det är följaktligen synnerligen önskvärt, att propositionen i ämnet hos riksdagen erhåller en skyndsamt behandling. Den sena tidpunkten för ingivande av arbetslöshetskommissionens framställning har berott därpå, att kommissionen önskat kunna framlägga en redogörelse för ställningen den 1 februari 1931.

Arbetslöshetskommissionen har ännu icke inkommit med definitiva beräkningar angående det erforderliga anslagsbeloppet för nästa budgetår. Jag är därför icke i tillfälle att nu framlägga förslag i nämnda hänseende utan anholder att vid ett senare tillfälle få återkomma till denna fråga.

På grund av vad jag i det föregående anført hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att för förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade extra reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten må till nämnda anslag från det för samma budgetår anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter överföras ett belopp av 4,000,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.